

Älgjaktens förändring på Solleröskogen

”Självklart ska pojkan me”

Det var Bo Nilsson, länsskogvaktaren som med sitt mustiga uttryck gladdde en 15-åring under nätfiske ute på Vådsjön en solig oktoberdag 1960. Frågade pappa lagom högt så Nilsson hörde, för hos honom låg jag bra till efter diverse skogs- och vägarbeten utförda med pappas ”bjod til ” ringande i öronen. På dessa arbeten pratades det älgjakt i en stegrande frekvens ju närmare oktober man kom. Dessutom hade jämn gamla Jim Broman skolkat från skolköket året innan. Bara jag visste vilken sjuka han drabbats av, döpta i samma vatten som vi var! Den första älgjakten regnade det varje dag så mamma trodde att, tack och lov, nu har han fått nog..... Tvärtom, de regnhöljda skogklädda utskogsbergen runt Garberg fick en större mystik och tjärvedsbrasor är för alltid förknippade med första jaktåret. En obruten rad av älgjakter till dags dato vittnar om en dragningskraft i företeelsen och var och en som fastnat minns nog början särskilt väl.

Men älgjakten började ju långt före min tid och jag skall försöka beskriva den förändring som skett med början efter den långa förbudstiden som räddade den svenska älgstammen från utrotning.

Tre dagars allmän jakt var första tillåtna tid. En tidig jakthistoria från den tid när älgarna inte var så många och tveksamt var om denna jakt var inom lovlig tid, var den ”Järk-kall” som efter tre dagars förföljande på snöskor till sist lyckades fälla älgan och när blodet strömmade ut genom stickhålet lutade sig fram och ”dråkk mi ryktit mättan” enligt egen utsago.

Svårt att tänka sig en mer belåten jägare, ser Ni bilden framför er? Innan han gav sig åstad hade han stöpt blykulor vid öppna spisen, laddat lodbössan, tagit stöd mot förstukvisten och provskjutit mot ladväggen, huggit fram blyklumpen och stöpt nya kulor. Spår av denna återanvändning syns på många gamla timmerlador!

Bo Nilsson och Sarlars Gustav Svensson i Vådsjökojan 1967 har god aptit efter första jakt dagens möda. Bo Nilssons stövare, som blev älghund på gamla dar, vilar ut i slafen.

Jaktlag, gränser

Jägarna organiserade i lag med fäbodarna som utgångspunkt, Björka, Mångberg, Flenarna, Lövberg, Borrberg, Rossberg, Gottland, Råberg, Torskbacken, Garberg, Långsjön, Seli, Görsjön, Karaberg mfl.

Gränserna mellan lagen var ofta diffusa och osämja uppstod av olika anledningar men främst var det nog den korta jakttiden som var orsak och sen var det nog "bättre" på andra sidan..... Engströms-Albert som jagade i Karaberg berättade följande historia: Karabergs hundförare, en härjedaling, hade stött ihop med Korsnässkogvaktaren och denne hade påstått att hundföraren befunnit sig på Görsjölagets marker och med den pondus som skogvaktare hade på den tiden lagt beslag på härjedalingens bössa. Albert och "Pottn", eller Dundes Anders som han egentligen hette, gick till Görsjön för att återfå bössan men det var tvärstopp.....Detta hände före omarronderingens tid så på hemvägen tog de en omväg för att se till ett skifte som tillhörde "Pottn", liggandes intill ett bolagsskifte, där visade det sig att bolaget rest en mila på fel sida om gränsen...

Styrkta av sin upptäckt återvände de till Görsjön och krävde att återfå bössan men blev visade på dörren av en uppretad skogvaktare. I dörröppningen vände "Pottn" sig om och i bestämda ordalag krävde han att milan skulle vara borta från hans skifte före gryningen! Detta krav tog skruv och gjorde att bössan återlämnades och ett handslag bekräftade att i fortsättningen håller sig lagen på var sin sida av Rämryån!

Förberedelser

Bössan, ofta en ombyggd mauser m/96, kapad framstock och nerböjt slutstycks-handtag, med öppna riktmedel, var provskjuten. Ladväggen var utbytt mot skjutbanan som låg vid Levsnäs. Där tävlades från 100-metersvallen med 4 skott stående mot stillastående älgfigur. Sotning av sikten, vitmålat korn och uppfilad bakre siktskåra var några av de metoder som användes för bästa möjliga resultat alltefter synförmåga.

Som småpojke var det en ära att få hjälpa till i markörgraven med klisterramsorna som skulle slickas på för att fastna.....klistersmaken var enda nackdelen!!! 1963 stod älgskjutbanan färdig i Gesunda. Löpande älg var en nyhet och kikarsikten började introduceras. Nya vapen ersatte de gamla. I början förekom diskussioner om framförhållning eller en fast riktpunkt och trycka av när pappälgen passerade. En jägare som varit med sen lodbössans tid fick markerat tre träff och en bom.....”var satt bomskottet?” ”Långt bak i ryggen”, svarade Harald Bergström varvid jägaren muttrade, ”det är ingen bom”, väl medveten om att en riktig älg blivit dödligt sårad av en sådan träff!

Harald var en riktig trojännare på banan följd av Bock Gunnar och nu är det Björn Andersson som sköter banan föredömligt! Banan fick dubbla skjutbås 1985 och 1994 byggdes hagelbana och korthållsbana för löpande mål, allt med frivilliga insatser! Årliga tävlingar hålls helgen före jaktstarten och här är det många som faller offer för verbalt psykkrig och underpresterar när de står i skjutbåset. Så ock jag!

Första jaktdagen

Hundskall hörs från Hållåberget. Det är Bäckes stövare Klang som på gamla dar används som drivande älghund med den äran! Fyra skott hörs från passet vid Fuxanderstjärn, efter fem minuter smäller ytterligare ett skott som en bekräftelse att älgen fällt. Det var den tidens kommunikation med ett signalskott till de inom laget som hört smällarna, att efter avslutad jakt gå till platsen för att ta hand om bytet. En avbruten kvist lagd över stigen pekade ut riktning och/eller en vissling vägledde sista biten fram till slaktplatsen. Skogsslakt innebar att älgen grovstyckades i skogen och köttet las upp på några nyhuggna slantar för att komma upp från marken. Efter en pratstund där skytten fick berätta händelseförloppet togs köttsockarna fram, en vanlig spannmålssäck med en lång rem fastsydd med ändarna i nedre hörnen, som sen knöts ihop runt öppningen så att lagom långa ”fässlen” erhöles. Det blev som en ryggsäck. Sex till nio bördor var vanligt beroende på älgens storlek, både hud och huvud togs tillvara! Blev något över täcktes bitarna över med några grankvistar för att hålla korporna borta till nästa dag.

Garbergs jaktlag med bl.a. Ragnar Erlandsson, Erik Engström och Sarlars Gustav har slaktat en älg. Köttsockarna packas och en tung vandring till fäboden väntar.

En rad av nöjda jägare vandrar hemåt mot Garberg. Stigen går på västra sidan av Oradtjärn, skytten går först med hornkronan, en 10-taggare, jag går sist bärande så många bössor som möjligt. Bilden vid spegelblank Oradtjärn i skymningen 1960 finns alltså på näthinnan....

Framme i Garberg möter de som varit för långt från "stölplassin" på kojbacken, hjälper till att hänga upp köttet i uthuset och skytten får vid kvällsmaten än en gång dra historien. Det är samma berättelse, bla hur en myrtall hoppade till och föll vid första skottet. Berätta kunde de förr, och i kojans väcktes många minnen till liv från tidigare jakter med jägare som tagit steget in i de sällna jaktmarkerna! Klang, hunden, hade försett sig rikligt med mat redan på slaktplatsen vilket både hördes och kändes från hans bädd framför spisen.....

"Intet öga var torrt"

Där sova de ännu på granrisbädd....om inte..... Stora förändringar blev det 1968 genom det avslutade laga skiftet. Hemmalagen hade undan för undan gått ihop i större jaktlag för att lyckas bättre på de fem jakt dagar som stod till buds. Älg-tillgången var ojämn över markerna och det var svårjagat med alltför få i laget.

Slakt vid Gullgravstjärn 1979. Under många år var detta Karabergslagens slaktmetod. Köttet fick kallna i upphängningsanordningen innan det bars hem. Fr.v. Holger Duhlbo, Lennart Bälter, William Rusk, Rolf Ström, Arvid Bälter, Helmer Ållas, Johan Bälter och Sören Ållas.

I Garberg som kom att ligga på det Stora skogsbolagets område var det ett tungt avslut. De gamla jägarna som inte hörde till bolaget fick sluta tvärt. ”Intet öga var torrt” efter att SarlarsGustav tagit till orda vid sista samlingen.... Han hade talets gåva, Gustav, men talade den här gången till döva bolagsöron när han önskade att resten av det gamla bondelaget skulle få arrendera en bit av bolagets stora innehav.. Marker de jagat och arbetat på i generationer! Andra för bolagets affärer viktigare personer skulle ta deras plats, förmodligen direktiv uppifrån, det fanns ju gott om älg på dessa marker att representera med!

Älgexplosionen

Vintern 1970 skedde ett försök till flyginventering över Solleröskogen som visade närapå älgtomma skogar, något som fick flera lag att avstå älgjakt kommande höst. Tio år senare var den sk älgexplosionen även kommen till Solleröskogen. Upp mot 300 älgar inom socknen och 20 enbart på Sollerön! Avskjutningskvoter infördes efter storlek på jaktmarken och jakttiden förlängdes undan för undan till dagens älgjaktstid som startar andra måndagen i oktober och pågår till 31 januari.

Under några år på 1980-90-talet jagades älg på själva Sollerön i jaktvårdsföreningens regi. Köttet såldes på auktion och pengarna användes till Gesundskjutbanans drift och underhåll. Jägarfruarna stekte, karlarna dukade och serverade. Det var några uppskattade älgfester på Solleröparken denna tid.

Vanlig syn längs skogsbilvägarna under älgexplosionens tid.

Framtiden

Hoppas att älgstammen kan bibehållas så att Sollerö viltvårdsområde kan fortsätta förse skolan med några älgar varje år. Skolbarnen uppskattar detta och kanske någon den vägen upptäcker jägarlivet. Nya jägare behövs men låt de gamla hänga med så länge skjutförmågan finns. Det är ju ganska lindriga strapatser numera!

Mänskliga jakter till spårets ände hör 1800-talet till, men ett hot mot älgstammen är en fast etablering av fyrfota jägare som har hela året som jaktid.....

Vargen - våra förfäders gissel ! Ska det också bli vårt ?

SarlarsBörje

Ökad älg tillgång ökade också antalet jägare. Undrar vad den Ryssajägare, som levde i den fasta övertygelsen att det gällde ta sig till skogs osedd av kvinnfolk för att ha jaktlycka, skulle säga nu, när många lag har kvinnor som lagmedlemmar och dessutom skjuter de älgar

Kommunikation

Signalskottet har tidigare nämnts som enda kommunikation inom laget, "Älgtelefon" eller walkie-talkie som rätta namnet lyder, gjorde entré i slutet på 60-talet. I början var inte räckvidden så lång trots kilotunga apparater och långa teleskopantenner. Utan hörsnäckla och med skråniga italienare på samma frekvens var nog älgarna lika betjänta av nymodigheten.

Bättre apparater utan störning och mobiltelefoner sprider numera budskapet vad som hänt vida omkring om skytten så önskar.

De drivande hundarna som tex Klång är numera sällsynta. Nu används nästan uteslutande så kallade ställande hundar av vilka jämthund och gråhund är de vanligaste. Ställande hund ger skall när älgen står still eller förflyttar sig långsamt. Springer älgen är hunden tyst under förföljandet varför det är lätt tappa kontakten om det inte vore för sk pejlutrustning.

En ganska vanlig syn under senare år i skymningen är grannlagets hundförare som förflyttar sig mellan olika höga punkter för att få en indikation var hans jaktivrige hund befinner sig, långt utom hörhåll i alla fall men nu finns hopp även för honom. Det allra senaste är GPS-sändare som kan nås via telefonen där både kartbild, hastighet mm visas! Vad skall komma härnäst, en obemannad älgdragare?

Förändringen under ett jägarliv

Den väglösa vildmarken har blivit lättåtkomlig genom alla vägar, bergens mystik har blivit avklädd. Månghundraåriga tjärstubbbar nybildas inte genom dagens skogsbruk, hushålla med de som finns! Oradtjärnen ligger skändad som en förlängning av flygfältet!

Passkytten sitter oftast vid numrerad påle på stolryggsäck eller i ett mer eller mindre påkostat älgstorn, med komradio och bilen inom synhåll. Inga stövlar trycks ner i myrarna under köttbördans tyngd, älgdragaren har tagit över. Samling vid fälld älg är ingen nödvändighet, till men för skytten som nog gärna vill berätta en historia..... Att vara betrodd räckte, numera gäller jägarexamen och jakträtt för deltagande i något lag.

De många små jaktlagen har blivit sju på den enskilda skogen, stora slaktlador har ersatt fåbodlador och båthus till köttförvaring som ett bevis att älg tillgången varit god under många år. Bolagsmarkerna har blivit besatta av arrendelag. Karabergslaget överlevde omarronderingen, passnamnen lever kvar: stubben, sätet, stallrummet, kavelbron, invalid, guldhorn, blankjoan, "uduvli-"passet mm och har numera återigen tagit marker i besittning öster om Rämvrån i samförstånd med grannlaget!